

УДК 632.125(15)(477.42)

Біда О.Ю.

*здобувач кафедри геодезії і геоінформатики
Львівського національного аграрного університету*

Андрушенко В.Ю.

*здобувач кафедри земельного кадастру
Львівського національного аграрного університету*

КОМПЛЕКС ЗАХОДІВ З РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

COMPLEX OF MEASURES ON RATIONAL USE AND PROTECTION OF LAND OF ZHYTOMYR OBLAST

АНОТАЦІЯ

Наведено шляхи і способи розв'язання проблем, пов'язаних із раціональним використанням і охороною земель. Розглянуто проблематику впливу деградаційних процесів на сільськогосподарські землі. Показано першочергові заходи, спрямовані на відтворення їх родючості та інших корисних властивостей, збереження ландшафтного і біологічного різноманіття, створення екологічно безпечних умов проживання і ведення господарської діяльності.

Ключові слова: раціональне використання, охорона земель, ґрунт, деградація, малопродуктивні землі, рекультивація.

АННОТАЦІЯ

Приведены пути и способы решения проблем, связанных с рациональным использованием и охраной земель. Рассмотрена проблематика влияния деградационных процессов на сельскохозяйственные земли. Показаны первоочередные меры, направленные на воспроизведение плодородия и других полезных свойств, сохранение ландшафтного и биологического разнообразия, создание экологически безопасных условий проживания и ведения хозяйственной деятельности.

Ключевые слова: рациональное использование, охрана земель, почва, деградация, малопродуктивные земли, рекультивація.

ANNOTATION

The article presents ways and means to address the problems concerning the rational use and protection of land. The problems of the impact of degradation processes on agricultural land are considered. The priority measures aimed at reproduction of fertility and other useful properties, preservation of landscape and biological diversity, creation of environmentally sustainable living and doing business are shown.

Keywords: rational use, land protection, soil degradation, less productive land, reclamation

Постановка проблеми. Сьогодні нераціональне природокористування досягло рівня, загрозливого для здоров'я людини та існування безпечного довкілля. Екологічні проблеми призводять до виникнення економічних і соціальних проблем. У свою чергу, соціальні проблеми поглиблюють економічні, які ще більш погіршують екологічний стан навколишнього середовища. Не в повній мірі виконуються положення ст. 166 Земельного кодексу України та Закону України «Про охорону земель» щодо рекультивації порушених земель.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми раціонального використання та охорони земельно-ресурсного потенціалу вивчаються такими вітчизняними дослідниками:

Д.І. Бабміндрю, С.Ю. Булигіним, А.С. Даниленком, Д.С. Добряком, В.О. Леонцем, А.М. Третьяком та іншими. У той же час багато аспектів згаданої проблеми залишаються невирішеними або дискусійними як у теоретичному, так і в практичному відношенні.

Постановка завдання. Основною метою та завданням дослідження є визначення та забезпечення проведення першочергових заходів, спрямованих на раціональне використання та охорону земель, захист їх від деградаційних процесів та забруднення, відтворення їх родючості та інших корисних властивостей, збереження ландшафтного і біологічного різноманіття, створення екологічно безпечних умов проживання і ведення господарської діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основні принципи раціонального використання та охорони земельних ресурсів, які є фундаментом державної ідеології та ефективної земельної політики, без яких неможливо здійснювати трансформаційні процеси, відображені в Законі України «Про охорону земель» від 19 червня 2003 року.

У цьому законі чітко визначено, що власники землі і землекористувачі, суб'єкти земельних прав зобов'язані ефективно використовувати землю за цільовим призначенням, застосовувати природоохоронні технології виробництва, підвищувати родючість землі, не допускати погіршення екологічної ситуації на території внаслідок виробничо-господарської діяльності.

У сучасних умовах стан використання земельних ресурсів області не завжди відповідає вимогам охорони, оскільки в результаті антропогенної діяльності порушено екологічно-безпечно природокористування, в першу чергу порушено допустиме співвідношення площ угідь, зокрема ріллі, пасовищ, сінокосів, земель водного та лісового фондів.

Така господарська освоєність земельного фонду, без належних заходів щодо його охорони і відтворення як виробничого ресурсу та важливої складової навколишнього природного середовища, призвела до прогресуючої деградації земель.

На сьогоднішній день в Житомирській області виникають питання малопродуктивних, деградованих земель, а також їх рекультивациі.

Відповідно до земельного кодексу України [стаття 171], до деградованих земель відносяться:

а) земельні ділянки, поверхня яких порушена внаслідок землетрусу, зсувів, карстоутворення, повеней, добування корисних копалин тощо;

б) земельні ділянки з еродованими, перезвоженими, з підвищеною кислотністю або засоленістю, забрудненими хімічними речовинами ґрунтами та інші.

До малопродуктивних земель відносяться сільськогосподарські угіддя, ґрунти яких характеризуються негативними природними властивостями, низькою родючістю, а їх господарське використання за призначенням є економічно неефективним.

Землі, які зазнали змін у структурі рельєфу, екологічному стані ґрунтів і материнських порід та у гідрологічному режимі внаслідок проведення гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт, підлягають рекультивациі.

Для рекультивациі порушених земель, відновлення деградованих земельних угідь використовується ґрунт, знятий при проведенні

гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт, шляхом його нанесення на малопродуктивні ділянки або на ділянки без ґрунтового покриву.

Житомирська область має багато родовищ та кар'єрів, а отже області проводились розкопки земель і зносився весь родючий шар у районі розкопок, також деякі кар'єри та родовища не використовуються. Тобто в області необхідно провести рекультивацию порушених земель. У таблиці 1 показано розрахунок обсягу робіт та витрат на проведення рекультивациі земель.

У таблиці 1 показано план-графік проведення робіт по роках починаючи з 2011 по розрахунковий 2015 роки. Загальний обсяг запланованих робіт по Житомирській області становить 130 га. Заплановане фінансування на 2011–2015 роки становить 3100 тис. грн.

Поліпшення землі – це покращення природних властивостей ґрунтів земельної ділянки.

У таблиці 2 показано розрахунок обсягу робіт та витрат на проведення поліпшення сільськогосподарських угідь на 2011–2015 роки.

Так як і в попередніх таблицях, розглядаються розрахункові показники за 2011–2015 роки. Запланований обсяг робіт на кожен рік становить 350 га. Заплановане фінансування по області 1750 тис. грн.

Таблиця 1
Розрахунок обсягу робіт і витрат на проведення рекультивациі земель на 2011–2015 роки

Назва адміністративно-територіальних одиниць	Всього по Житомирській області					
Запланований обсяг робіт, га	130					
Заплановане фінансування, тис. грн	3100					
План-графік проведення робіт по роках	2011	План фінансування робіт, тис. грн	у тому числі	інші джерела	0	
				місцеві бюджети	500	
					обласний бюджет	0
					державний бюджет	120
					всього	620
	2012	План фінансування робіт, тис. грн	у тому числі	інші джерела	0	
місцеві бюджети				400		
				обласний бюджет	100	
				державний бюджет	120	
				всього	620	
План-графік проведення робіт по роках	2013	План фінансування робіт, тис. грн	у тому числі	інші джерела	0	
				місцеві бюджети	400	
					обласний бюджет	100
					державний бюджет	120
					всього	620
	2014	План фінансування робіт, тис. грн	у тому числі	інші джерела	0	
місцеві бюджети				400		
				обласний бюджет	100	
				державний бюджет	120	
				всього	620	
2015	План фінансування робіт, тис. грн	у тому числі	інші джерела	0		
			місцеві бюджети	400		
				обласний бюджет	100	
				державний бюджет	120	
				всього	620	

Консервація земель – це виведення з господарського обігу (сільськогосподарського або промислового) земель на певний термін для здійснення заходів щодо відновлення родючості та екологічно задовільного стану ґрунтів, а також для встановлення або повернення (відновлення) втраченої екологічної рівноваги у конкретному регіоні.

Станом на 1.01.2013 р. показана інформація щодо консервації земель по області у таблиці 3.

У таблиці 3 показано землі, що потребують консервації, по області цей показник складає 35657,03 га, які перебувають у державній власності. Малопродуктивні землі, які перебувають

у державній власності, складають 20996,73 га, з яких 535,25 – у приватній власності та 20461,49 – у державній. В області 7802,65 га техногенно забруднених земель, які перебувають у державній власності.

Основними екологічними проблемами є:

– надмірне антропогенне навантаження на водні об'єкти внаслідок екстенсивного способу ведення водного господарства;

– стала тенденція до значного забруднення водних об'єктів внаслідок неупорядкованого скиду стічних вод, надмірного та ненормативного використання мінеральних та органічних добрив;

Таблиця 2

Розрахунок обсягу робіт і витрат на проведення поліпшення сільськогосподарських угідь на 2011–2015 роки

Назва адміністративно-територіальних одиниць	Всього по Житомирській області				
Запланований обсяг робіт, га	350				
Заплановане фінансування, тис. грн	1750				
План-графік виконання робіт по роках	2011	План фінансування робіт, тис. грн	у тому числі	інші джерела	0
				місцеві бюджети	200
				обласний бюджет	0
				державний бюджет	150
				всього	350
	2012	План фінансування робіт, тис. грн	у тому числі	інші джерела	0
				місцеві бюджети	100
				обласний бюджет	100
				державний бюджет	150
				всього	350
План-графік виконання робіт по роках	2013	План фінансування робіт, тис. грн	у тому числі	інші джерела	0
				місцеві бюджети	100
				обласний бюджет	100
				державний бюджет	150
				всього	350
	2014	План фінансування робіт, тис. грн	у тому числі	інші джерела	0
				місцеві бюджети	100
				обласний бюджет	100
				державний бюджет	150
				всього	350
2015	План фінансування робіт, тис. грн	у тому числі	інші джерела	0	
			місцеві бюджети	100	
			обласний бюджет	100	
			державний бюджет	150	
			всього	350	

Таблиця 3

Оперативна інформація щодо консервації земель станом на 01.01.2013 р.

Назва адміністративно-територіальної одиниці	Всього по області			
Землі, що потребують консервації, га	35657,03			
з них знаходяться у:	приватній власності		535,245	
	державній власності		35121,79	
у тому числі:	малопродуктивні	всього		20996,73
		з них перебувають у	приватній власності	535,25
			державній власності	20461,49
	техногенно забруднені	всього		7802,65
		з них перебувають у	приватній власності	
			державній власності	7802,65

- забруднення ґрунтів викидами промисловості (важкі метали, кислотні дощі тощо),
- використання засобів хімізації в аграрному секторі, ерозія ґрунтів;
- значне накопичення твердих побутових відходів, токсичних відходів промислових підприємств і непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин;
- стан децентралізованих джерел водопостачання індивідуального користування.

Висновки. Охорона природного навколишнього середовища проводиться, але її треба удосконалити і поліпшувати.

Розв'язання проблем, пов'язаних із раціональним використанням і охороною земель, передбачається здійснити шляхом:

- визначення та зменшення площ земель, зайнятих відкритими розробками та кар'єрами, шахтами, відвалами, териконами, які відпрацьовані, та передача вивільнених площ для інших видів використання;
- зменшення змиву і розмиву ґрунтів, а також захисту населених пунктів, сільськогосподарських угідь та виробничих об'єктів від підтоплення і затоплення шляхом будівництва нових та реконструкції існуючих протиерозійних, гідротехнічних, берегоукріплювальних, протизсувних та інших споруд, забезпечення їх надійності;
- впровадження ґрунтозахисної системи землеробства з контурно-меліоративною організацією території;
- впровадження науково обґрунтованих сівозмін, елементів біологізації землеробства, прогресивних технологій збереження та відтворення родючості ґрунтів і ведення землеробства;
- запобігання деградаційним процесам ґрунтового покриву на найбільш ерозійно небезпечних територіях, зокрема на землях сільськогосподарського призначення, консервація

деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених земель;

- створення та відновлення полезахисних лісових смуг, захисних лісових насаджень на землях сільськогосподарського призначення (у ярах, балках, на пісках, уздовж берегів річок, водойм та на деградованих і забруднених сільськогосподарських угіддях);
- розроблення схем землеустрою і техніко-економічних обґрунтувань використання та охорони земель з метою визначення перспективи щодо використання та охорони земель та для підготовки обґрунтованих пропозицій у галузі земельних відносин.

Екологічний стан можна вважати добрим. Проте необхідно вжити деякі з наведених заходів для збереження стабільного екологічного становища.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Курилов В.І. Навчальний модуль «Охорона навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів»: методичний посібник (перероблений та доопрацьований). – Київ, 2010. – 176 с.
2. Закон «Про обіг земель сільськогосподарського призначення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://land.gov.ua/rynok-zemel>.
3. Офіційний сайт Житомирської обласної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zhitomir-region.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Державне агентство земельних ресурсів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://land.gov.ua>.
5. Охорона та раціональне використання природних ресурсів і рекультивація земель: навч. посібник / П.П. Надточій, Т.М. Мислива, В.В. Морозов та ін.; За заг. ред. П.П. Надточія, Т.М. Мисливої. – Житомир: Видавництво «Державний агроекологічний», 2007. 420 с.